

Marta Pękalska

Dział Informacji Naukowej
Zakład Narodowy im. Ossolińskich

Ossolineum w stulecie urodzin Władysława Bartoszewskiego

W 2022 roku przypada setna rocznica urodzin Władysława Bartoszewskiego (1922–2015). Warto w tym miejscu przypomnieć postać Profesora, osoby ważnej dla Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, związanej z tą instytucją prawie dwadzieścia lat.

Bartoszewski to niezwykle zasłużony polityk, historyk i pisarz. Był więźniem Auschwitz, żołnierzem Armii Krajowej, współpracownikiem Polskiego Państwa Podziemnego, uczestnikiem powstania warszawskiego, działaczem Rady Pomocy Żydom „Żegota”. W okresie stalinowskim więziono go ze względów politycznych. Od 1963 roku przez kilkanaście lat współpracował z Radiem Wolna Europa. Od lat sześćdziesiątych XX wieku uczestniczył w opozycji demokratycznej, m.in. jako współzałożyciel i wykładowca Towarzystwa Kursów Naukowych (tzw. Uniwersytetu Latającego). W 1966 roku uhonorowano go Medalem Sprawiedliwy wśród Narodów Świata. W czasie stanu wojennego został internowany. Bartoszewski był także członkiem i prezesem Polskiego PEN Clubu, a od listopada 2003 prezesem honorowym. W wolnej Polsce działał jako ambasador Rzeczypospolitej Polskiej w Austrii (w latach 1990–1995), dwukrotnie mianowano go ministrem spraw zagranicznych (1995, 2000–2001), pełnił też funkcję sekretarza stanu ds. stosunków Polski z Niemcami i państwem Izrael. Od roku 2007 do śmierci był sekretarzem stanu – Pełnomocnikiem Prezesa Rady Ministrów do spraw dialogu międzynarodowego. Bartoszewski otrzymał w 1996 roku tytuł doktora honoris causa Uniwersytetu Wrocławskiego, a w 2007 został Honorowym Obywatelem Wrocławia. W kwietniu 1998 wszedł w skład Rady Kuratorów I kadencji Zakładu Narodowego

im. Ossolińskich. Pozostał jej aktywnym członkiem przez kolejne kadencje aż do śmierci w 2015 roku.

Władysław Bartoszewski swoje pierwsze dary dla Ossolineum ofiarował już w 1961 roku. W 2003 roku zdecydował o powierzeniu Zakładowi prywatnego zbioru gromadzonych przez całe życie druków i archiwaliów, dotyczących najnowszej historii Polski, m.in. archiwum prywatnego, książek i czasopism konspiracyjnych, plakatów, ulotek i zdjęć z okresu okupacji. Kolekcja ta stała się podstawą do utworzenia w 2006 roku Gabinetu Władysława i Zofii Bartoszewskich, będącego częścią Biblioteki Ossolineum. Archiwum sukcesywnie przekazywano w kolejnych transzach, a 13 grudnia 2013 roku został podpisany akt notarialny umowy darowizny, na mocy którego instytucja weszła w posiadanie bogatych zbiorów zgromadzonych przez Bartoszewskich. Wraz z powstaniem w 2016 roku Muzeum Pana Tadeusza ZNIO Gabinet Władysława i Zofii Bartoszewskich stał się częścią Gabinetów Świadców Historii w Muzeum (drugim gabinetem jest Gabinet Jana i Jadwigi Nowak-Jeziorańskich). W oparciu o cenne zbiory Bartoszewskiego od 2007 roku zorganizowano kilka wystaw i sesji naukowych poświęconych postaci i działalności Profesora. W roku 2020 spuścizna Bartoszewskiego została przekazana z Gabinetu do odpowiednich działów Biblioteki Ossolineum i Muzeum Książąt Lubomirskich, zgodnie z regułami gromadzenia zbiorów. Wszystkie zbiory zostały wówczas opracowane, w tym m.in. kompletne Archiwum Bartoszewskiego, które mimo dużej różnorodności zawartych w nim obiektów, stanowi dziś część zasobu Działu Rękopisów.

W 2022 roku, z okazji setnej rocznicy urodzin Bartoszewskiego, w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich odbyły się dwie wystawy oraz specjalne sympozjum poświęcone Profesorowi. Pierwsza wystawa, zatytułowana „Bartoszewski. Dlaczego nie ja?“, prezentowana była w Muzeum Pana Tadeusza w dniach 4 marca – 10 kwietnia 2022. Towarzyszyło jej sympozjum „Bartoszewski. Inicjator nowych idei”, przygotowane we współpracy z Fundacją Konrada Adenauera. Kuratorem wystawy i organizatorem sympozjum była dr Małgorzata Preisner-Stokłosa z Gabinetu Świadców Historii Muzeum Pana Tadeusza. Druga z ekspozycji – „Urodzony w wolności dla wolnego życia: Władysław Bartoszewski w zbiorach Zakładu Narodowego im. Ossolińskich w 100. rocznicę urodzin Profesora” – to wystawa planszowa, prezentowana w przestrzeni miejskiej Wrocławia od 1 czerwca do 31 października, początkowo w Ogrodzie Barokowym Ossolineum, a następnie w Rynku. Kuratorami wystawy byli Andrzej Kraska-Lewalski i Iwona Zyguntowicz z Działu Dokumentów Życia Społecznego ZNIO.

Część niniejszego tomu „Czasopisma Zakładu Narodowego im. Ossolińskich” poświęcamy omówieniu bogatej i różnorodnej spuścizny, którą

Bartoszewski przekazywał w darze Zakładowi przez wiele lat. Blok ten składa się z ośmiu tekstów: siedmiu poświęconych poszczególnym typom zbiorów, napisanych przez specjalistów z właściwych działów, i jednego o działalności Gabinetu Świadców Historii w Muzeum Pana Tadeusza (od 2016 roku do dzisiaj). Wszystkie teksty, ze względu na oczywiste ograniczenia w objętości, przedstawiają tylko podstawowy opis posiadanych zbiorów. Dla czytelników zainteresowanych spuścizną Bartoszewskiego będzie to jednak niewątpliwie bardzo ciekawa lektura.